

**Духовно орієнтовані стратегії
педагогічної діяльності А.С. Макаренка**

*Щоб змінити людей, треба їх любити.
Вплив на них пропорційний любові до них.*

І. Песталоцці

Геніальність А.С. Макаренка як педагога-новатора і талановитого психолога доведена самим життям. Унікальний досвід його виховної діяльності через роки продовжує бути неповторним взірцем успішного педагогічного впливу, що з часом не втрачає актуальності, а навпаки, потребує подальшого осмислення та наукової рефлексії.

В основі педагогічної професії лежить місія служіння, адже вона, як ніяка інша професійна діяльність, потребує енергетичних, часових, емоційних витрат, використання значного особистісного ресурсу людини. Успішний педагог – той що живе своєю професією, щиро любить дітей і людей загалом, бути педагогом – це мислити, жити, творити з урахуванням інтересів інших, на благо інших. А.С. Макаренко можна вважати прикладом такого служіння дітям. До того ж, діти, з якими працював цей відомий педагог – це молодь з важкою долею, що рано зазнали психологічних травм, навчились виживати в своєму оточенні соціально неприйнятними способами. Це діти з дефіцитом любові з дитинства, відсутністю самоповаги і поваги до інших, несформованими механізмами саморозуміння, самоконтролю, самореалізації. Весь спосіб життя Антона Семеновича – є духовний вчинок, це його громадянський вибір – працювати на благо інших, пробуджуючи в юній особистості істинну сутність, найкращі тенденції її духовного саморозвитку і прагнення до Добра, Любові, Істини, Краси, Надії, Віри.

Незважаючи на значну кількість досліджень присвячених творчості А.С. Макаренка, досі недостатньо науково осмисленим є його досвід роботи як психолога-практика. Будучи високоосвіченою людиною та спираючись на своє власне етичне сприймання світу та людей, відомий педагог фактично збудував власну філософію виховання особистості і блискуче втілював її як психолог і педагог в практичне життя. Духовно-орієнтованими основами його практики виховання є визнання цінностей особистості і колективу, праці, самоуправління і самоконтролю, етики поведінки і культури побуту та ін.

Одним зі стратегіальних напрямків педагогічної філософії і практики А.С. Макаренка є ствердження цінності кожної особистості вихованця. Педагог знав кожну дитину, збирав і записував роздуми про неї, щиро цікавився її індивідуальними особливостями, враховував це у спілкуванні та взаємодії.

Наріжним каменем педагогічної системи А.С. Макаренка є цінність колективу, який він розуміє як живий соціальний організм, що існує за своїми законами і має сутнісне значення для розвитку і формування морально вихованої особистості. Педагог прекрасно розумів психологічні закони управління колективом, успішно їх використовував з метою виховного впливу, всіляко підтримуючи тенденції самоорганізації і самоуправління, честі, добра, справедливості. А.С. Макаренко захищав колектив, як цінність, від руйнації – оберігаючи здоровий психологічний клімат у дитячій спільності він інколи йшов на крайні заходи, виключаючи порушника правил поведінки з комуни в інтересах колективу. У практичній психології такий непростий вибір часто називають проявом „жорсткої любові” до особистості. З одного боку, це дійсно любов і повага до неї – педагог таким чином визнає свободу особистості у її власному виборі способу життя. Жорсткість любові ж виявляється у тому, що навіть жаліючи дитину, дорослий розуміє необхідність надати їй можливість пережити наслідки такого вибору, відчути відповідальність за нього. Оскільки, за А. Маслоу, базовою потребою людини є потреба в належності до соціальної групи, фрустрація цієї потреби часто супроводжується різними переживаннями, що може пробудити сумління, усвідомлення своїх істинних потреб та призвести

до нового свідомого, ціннісного вибору, морального самовизначення особистості.

Важливою метою виховання молоді А.С. Макаренка вважав розвиток у дітей здатності до самоконтролю і самоуправління. У „Педагогічній поемі” можна знайти багато прикладів, де Антон Семенович описує педагогічні ситуації та засоби, за допомогою яких він реалізував цю мету. Часто дисципліну та самодисципліну сприймають як певне насильство над природною спонтанністю людини, недооцінюючи її гуманістичний сенс. Вимогливість до дитини, навчання її самоуправлінню, саморегуляції – це прояв інтересу, любові і уваги до особистості. На психологічному рівні в особистості таким чином формується здатність адекватного розуміння власних потреб та потреб інших, вміння їх узгоджувати, враховувати; формується система цінностей людини, здатність вибудовувати життя та вчинки згідно ціннісних пріоритетів; розвивається особистісна рефлексія та чутливість до психологічних кордонів; формується позитивне самоствавлення, оптимізм, толерантність до оточення тощо.

Звичайно, сутнісним питанням виховної системи є питання засобів і форм виховання. А.С. Макаренко довів на практиці ефективність таких як: спілкування з дитиною з позиції поваги до неї; систематичне навчання; виховання у колективі і через колектив; виробничо-трудова взаємодія і чесна праця як основа життя; створення й підтримка певного "духу" колонії: мажорний тон, поєднання поваги з вимогливістю, почуття власної гідності, відчуття своєї країни і багато іншого.

А.С. Макаренко був значущою особистістю для вихованців, мав реальний вплив на формування зростаючої особистості, де значну роль відігравали його особиста харизма, уважність до дитини, його відданість справі виховання, вміння організувати спільну діяльність вихованців, гуманістичні й духовні цінності самого педагога – цінності Добра, Краси та Істини у словах, роботі, вчинках і стосунках.

Анотація. У статті представлено психологічний аналіз професійного досвіду А.С. Макаренка, метою якого було визначення духовно орієнтованих стратегій його педагогічної практики.

Ключові слова: духовні цінності, духовні цінності педагога, духовно орієнтовані стратегії педагогічної діяльності.

Аннотация. В статье представлен психологический анализ профессионального опыта А.С. Макаренко, целью которого было определение духовно ориентированных стратегий его педагогической практики.

Ключевые слова: духовные ценности, духовные ценности педагога, духовно ориентированные стратегии педагогической деятельности.

Annotation. The article presents a psychological analysis of professional experience A.S. Makarenko, the purpose of which was to determine the spiritually oriented strategies for his pedagogical practice.

Keywords: spiritual values, spiritual values of the teacher, spiritually oriented teaching strategy.